

potenciálisan némely magyart is érintő vonatkozásával szemben, s az áttértek jogait és érdekeit védő, valamint az áttérést és az asszimilációt elősegítő módosítást kívántak. E javaslatokkal szembeszállva, az egyházak felsőházi képviselői, így az evangélikus egyházat képviselő Raffay Sándor⁶ és Serédi Jusztinián bíboros, Magyarország hercegprímása azt a „veszélyt” hangsúlyozta a törvények elfogadásakor, amelyet a zsidók kulturális, politikai és gazdasági befolyása jelent a keresztény Magyarország nemzeti érdekeire.⁷

Hiába voltak lojális állampolgárok a zsidók, és hiába tettek oly sokat Magyarország modernizációjáért és kultúrájáért (az utódállamokban magyar ajkúak maradtak az új hatóságok és az ottani többségi nemzet bosszúságára), a magyar egyházi vezetők legtöbbször a legreakciósabb erőkkel egyetemben azt hangoztatta, hogy van zsidókérdés, és sürgős megoldást kíván. Az ország társadalmi-gazdasági realitásainak, illetve a zsidóság többsége valós helyzetének teljes figyelmen kívül hagyásával az a vélemény járta, hogy a zsidók oly sok „szellemi, erkölcsi és anyagi hatalomra” tettek szert, hogy az már a keresztény magyarság fennmaradását veszélyezteti.

Az egyházi vezetők éppily érzéketlenséget mutattak az 1939. évi II. törvénycikk elfogadásakor is, és megszavazták összes kiegészítő rendelkezésével egyetemben. Ez a törvény vezetett el a kirívóan diszkriminatív munkaszolgálati rendszer létrehozásához és fokozatos kiterjesztéséhez. A csekély számú bátor tiltakozó között ott volt Slachta Margit, a Szociális Testvérek Társaságának főnöknője, aki megpróbálta felrázni a közvéleményt és rávenni a katonai hatóságokat az észak-erdélyi, főleg csíkszeredai zsidókkal, valamint a munkaszolgálatosokkal való kegyetlenkedések beszüntetésére.⁸

A harmadik zsidótörvényt a keresztény egyházak nem szavazták meg; szembenállásuk fő oka az volt, hogy a törvény, amely az 1935-ös nürnbergi törvények fajvédő intézkedéseit foglalta magába, közvetlenül érintette jó néhány hívüket, az áttérteket éppúgy, mint a már születésüktől fogva keresztényeket. Felsőházi befolyásuk és az általuk gyakorolt nyomás eredményeképpen a törvény annyiban módosult, hogy felhatalmazta az igazságügy-minisztert: kivételes feltételek mellett eltérhet az előírásoktól. E kompromisszumos megoldás folytán sok potenciálisan érintett magyar menekült meg a zsidónak nyilvánítástól, köztük az arisztokrácia több tagja, valamint kormányzati és politikai kiválóságok.⁹

A zsidó származású áttértek és keresztények sajátos érdekeivel való törődés a legtöbb egyházi vezető magatartására jellemző volt a háborús időszakban, a megszállás idején is. A végleges megoldással kapcsolatos állásfoglalásuk mindent összevéve is legfeljebb vegyesnek